

Bài 3 : TỈ LỆ BẢN ĐỒ

Các vùng đất biểu hiện trên bản đồ đều nhỏ hơn kích thước thực của chúng. Để làm được điều này, người vẽ bản đồ đã phải tìm cách thu nhỏ theo tỉ lệ khoảng cách và kích thước của các đối tượng địa lí để đưa lên bản đồ. Vậy tỉ lệ bản đồ có công dụng gì ?

1. Ý NGHĨA CỦA TỈ LỆ BẢN ĐỒ

Bản đồ nào cũng có ghi tỉ lệ ở phía dưới hay ở góc bản đồ. Dựa vào tỉ lệ bản đồ, chúng ta có thể biết được các khoảng cách trên bản đồ đã thu nhỏ bao nhiêu lần so với kích thước thực của chúng trên thực địa.

Tỉ lệ bản đồ được biểu hiện ở hai dạng :

- **Tỉ lệ số** : là một phân số luôn có tử số là 1. Mẫu số càng lớn thì tỉ lệ càng nhỏ và ngược lại. Ví dụ : tỉ lệ 1:100.000 có nghĩa là 1 cm trên bản đồ bằng 100.000 cm hay 1 km trên thực địa.

- Khoảng cách 1 cm trên bản đồ có tỉ lệ 1: 2.000.000 bằng bao nhiêu km trên thực địa ?

- **Tỉ lệ thước** : tỉ lệ được vẽ cụ thể dưới dạng một thước đo đã tính sẵn, mỗi đoạn đều ghi số đo độ dài tương ứng trên thực địa. Ví dụ : mỗi đoạn 1 cm bằng 1 km hoặc bằng 10 km v.v...

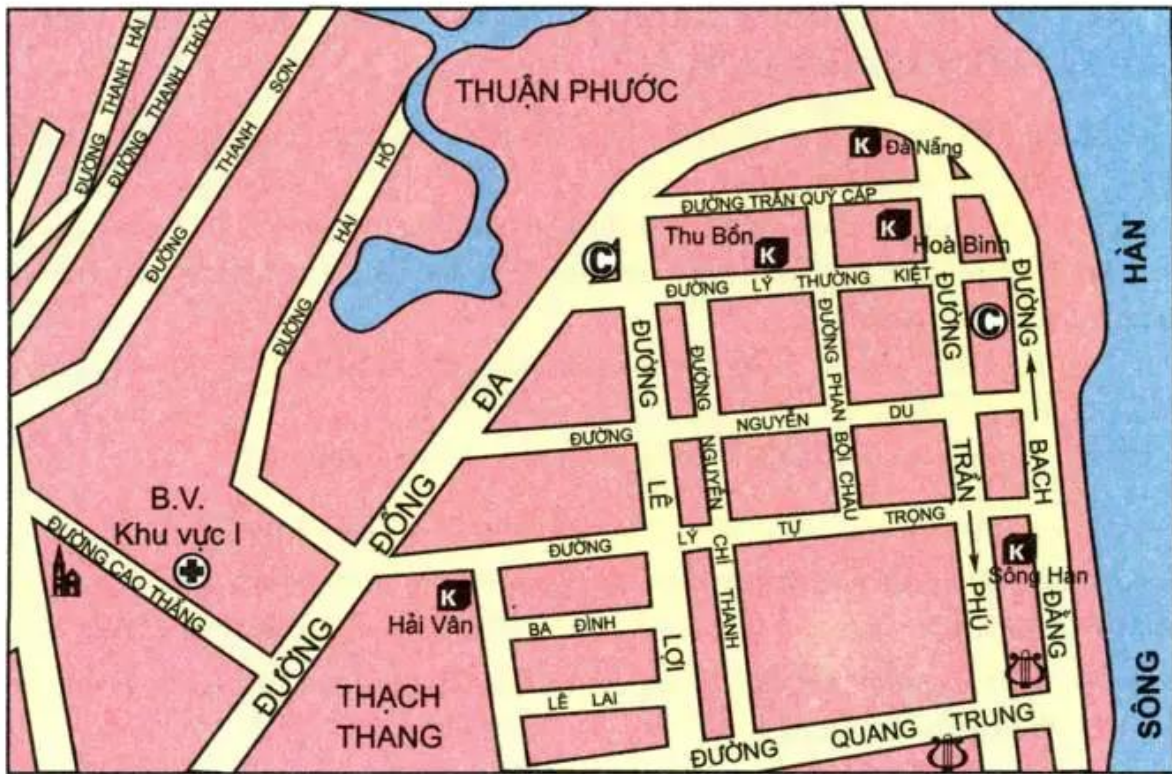
- Quan sát bản đồ trong các hình 8 và 9, cho biết :

+ Mỗi xăngtimét trên mỗi bản đồ ứng với bao nhiêu mét trên thực địa ?

+ Bản đồ nào trong hai bản đồ có tỉ lệ lớn hơn ? Bản đồ nào thể hiện các đối tượng địa lí chi tiết hơn ?

Tỉ lệ bản đồ có liên quan đến mức độ thể hiện các đối tượng địa lí trên bản đồ. Tỉ lệ càng lớn thì mức độ chi tiết của bản đồ càng cao.

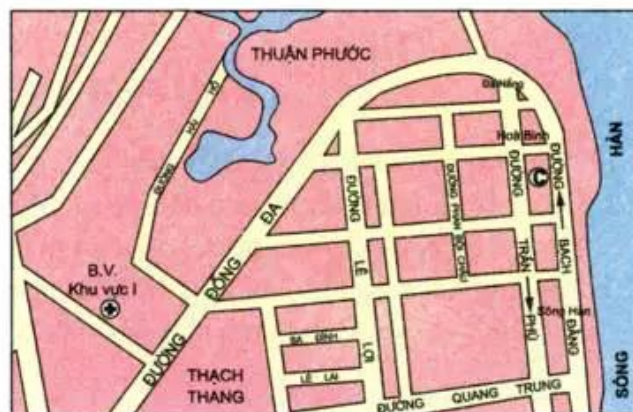
Những bản đồ có tỉ lệ trên 1 : 200.000 là bản đồ tỉ lệ lớn. Những bản đồ có tỉ lệ từ 1 : 200.000 đến 1 : 1.000.000 là bản đồ tỉ lệ trung bình. Những bản đồ có tỉ lệ nhỏ hơn 1 : 1.000.000 là những bản đồ tỉ lệ nhỏ.

75m 0 300m
Tỉ lệ: 1:7.500

Hình 8. Bản đồ một khu vực của thành phố Đà Nẵng (Tỉ lệ 1 : 7.500)

CHÚ GIẢI	
	Đường một chiều
	Chợ, cửa hàng
	Bệnh viện
	Câu lạc bộ
	Khách sạn
	Nhà thờ

Tỉ lệ: 1:15. 000

Hình 9. Bản đồ một khu vực của thành phố Đà Nẵng (Tỉ lệ 1 : 15.000)

2. ĐO TÍNH CÁC KHOẢNG CÁCH THỰC ĐỊA DỰA VÀO TỈ LỆ THƯỚC HOẶC TỈ LỆ SỐ TRÊN BẢN ĐỒ

a) Muốn tính các khoảng cách trên thực địa (theo đường chim bay) dựa vào tỉ lệ thước, chúng ta có thể làm như sau :

- Đánh dấu khoảng cách giữa hai điểm vào cạnh một tờ giấy hoặc thước kẻ.
- Đặt cạnh tờ giấy hoặc thước kẻ đã đánh dấu dọc theo thước tỉ lệ và đọc trị số khoảng cách trên thước tỉ lệ.

- Nếu đo khoảng cách bằng compa thì đối chiếu khoảng cách đó với khoảng cách trên thước tỉ lệ, rồi đọc trị số.

b) Nếu dùng tỉ lệ số thì tính khoảng cách như đã nói ở mục 1.

- Căn cứ vào thước tỉ lệ hoặc số tỉ lệ của bản đồ hình 8, hãy :

+ Đo và tính khoảng cách trên thực địa theo đường chim bay, từ khách sạn Hải Vân đến khách sạn Thu Bồn và từ khách sạn Hoà Bình đến khách sạn Sông Hàn.

+ Đo và tính chiều dài của đường Phan Bội Châu (đoạn từ đường Trần Quý Cáp đến đường Lý Tự Trọng).

Tỉ lệ bản đồ chỉ rõ mức độ thu nhỏ của khoảng cách được vẽ trên bản đồ so với thực tế trên mặt đất.

Tỉ lệ bản đồ càng lớn thì mức độ chi tiết của nội dung bản đồ càng cao.

Muốn biết khoảng cách trên thực tế, người ta có thể dùng số ghi tỉ lệ hoặc thước tỉ lệ trên bản đồ.

CÂU HỎI VÀ BÀI TẬP

1. Tỉ lệ bản đồ cho chúng ta biết điều gì ?
2. Dựa vào số ghi tỉ lệ của các bản đồ sau đây : $1 : 200.000$ và $1 : 6.000.000$, cho biết 5 cm trên bản đồ ứng với bao nhiêu km trên thực địa ?
3. Khoảng cách từ Hà Nội đến Hải Phòng là 105 km. Trên một bản đồ Việt Nam, khoảng cách giữa hai thành phố đó đo được 15 cm. Vậy bản đồ đó có tỉ lệ bao nhiêu ?